

Tot een siraet en een ambellissement van haere goederen: een akkoord tussen de kasteelvrouw van Loye en de gemeente Schulen over de aanleg van een dreef, 1768

Rombout Nijssen en Thomas Moens

Een deel van het gemeentearchief van Schulen, vooral stukken uit het ancien régime, wordt in het Rijksarchief in Hasselt bewaard. Het grootste deel echter kan men in het stadsarchief van Herk-de-Stad raadplegen. Het in Hasselt bewaarde deel bevat een akte uit van 10 maart 1768, opgesteld door notaris Laurentius Matheus Hermans van Herk-de-Stad, waarin hij een akkoord tussen de kasteelvrouw van Loye en de gemeente Schulen over de aanleg van een nieuwe dreef vastlegt¹. De tekst is boeiend omdat hij de verhouding tussen de kasteelbewoners en de gemeente in die periode duidt. Enerzijds kunnen en willen de gemeentenaren de plannen van de barones niet dwarsbomen, en anderzijds beseft de kasteelvrouw dat de inwoners van Schulen vanouds rechten hebben op de beemd die haar eigendom is, en dat zij die rechten niet zonder meer kan schenden.

Met het oog op het opstellen en ondertekenen van de akte waren vertegenwoordigers van de vrouwe van Loye en van de gemeente Schulen bijeen gekomen in de pastorie van Schulen. De barones liet zich vertegenwoordigen door Henricus Lenaerts, een priester die als rentmeester bij haar in dienst was. De gemeente Schulen werd vertegenwoordigd door haar twee burgemeesters van dat jaar: Gerardus Oijen en Herman Vandereijcken. Oijen en Vandereijcken legden de notaris een akte van 3 maart 1768 voor, met het verslag van de bijeenkomst van de hoofden van de huishoudens in Schulen, waarin die hen hadden gemandateerd. De notaris had pastoor Joannes Bollen van Schuelen, Peeter Pluegers, die in Schulen koster was en gemeentesecretaris, en Joannes Baptista van de Laer, secretaris van de schepenbank van Herk-de-Stad, uitgenodigd om als getuigen bij het opstellen van de akte aanwezig te zijn.

Het kasteel van Loye ligt in het zuiden van de gemeente Lummen, aan de rechteroever van de Demer die de grens vormt tussen Schulen en Lummen. De vrouwe van Loye was Anna Isabella van de Heyden de Blisia, weduwe van Lambert Charles van der Heyden de Blisia². Sinds het overlijden van haar echtgenoot op 27 juli 1767 beheerde zij het kasteeldomein.

De kasteelvrouw had het plan opgevat een dreef aan te leggen die van uit haar kasteeldomein, door haar beemden op het grondgebied van Schulen, naar de Rue zou lopen. De Rue is een riviertje, volgens de atlas van Ferraris een ontubbeling van de Demer, die door de beemden ten noorden van de dorpskern van Schulen loopt. De dreef zou niet zozeer als toegangsweg naar haar kasteel, of als verbindingsweg met Schulen dienen, maar *tot een siraet en een*

---

¹ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de gemeente Schulen*, zonder nummer.

² Lambert Charles van der Heyden de Blisia was op 20 juni 1719 in Lier gehuwd met zijn nicht Anna Isabella van der Heyden de Blisia.

ambellissement van haere goederen aangelegd worden. De gemeente was op twee manieren partij bij het project van de kasteelvrouw. Enerzijds zou de dreef een nieuwe weg vormen, en een weg aanleggen kan alleen als de gemeente daarmee instemt. Bovendien was de beemd waardoor de dreef zou lopen weliswaar eigendom van de kasteelvrouw, maar alle inwoners van Schulen hadden het recht er hun beesten te weiden in de periode tussen de feestdag van Sint-Gillis (1 september) en half mei. Om achteraf moeilijkheden te voorkomen, en omwille van de goede nabuurschap, wilde de vrouwe van Loye met de gemeentenaren van Schulen *conveniëren* alvorens de werken aan te vatten.

De onderhandelingen met de gemeente waren niet moeilijk verlopen, en de vrouwe van Loye verkreeg al wat zij vroeg. Zij mocht de dreef aanleggen, en die aan beide kanten laten afzetten met de bomen van haar keuze. De bomen die zij zou planten zouden haar en haar erfgenamen of opvolgers toebehoren. De Schulenaren wensten echter hun recht van *paturagie* te behouden, en ook in de toekomst daar hun vee te weiden, zowel op de dreef als in de omliggende beemden. Het was dus te voorzien dat – indien er geen maatregelen genomen werden – het vee de jonge bomen zou kunnen beschadigen. Daarom moest de kasteelvrouw de bomen *doen verseeckeren tegens die beesten, opdat die selve door die selve beesten niet bederft en worden*. Dat behoeden voor schade deed men door de bomen te verdoornen; rond de stam van elke boom werden takken van doornstruiken gedraaid, zodat de dieren er zich niet tegen zouden schuren, of niet van de jonge twijgen zouden gaan eten. Mochten de dieren toch schade aanrichten aan de bomen, dan zou *die te geschiedene schaede tot laste van voorschreve hooghedele mevrouw* zijn. Om haar dreef droog te houden, mocht zij aan weerszijden ervan een grachtje laten graven, dat echter niet meer dan anderhalve voet breed en één voet diep mocht zijn.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van de gemeente Schulen*, zonder nummer.

Op heden den thienden meert des jaers 1768 comparerende persoonlijk voor mij openbaere notaris binnen die stadt Herck residerende, ende in presentie der geloofbaere getuijgen naergenoemt: den eerweerdigen heer Henricus Lenaers, priester ende rentmeester oft agent van die wel edele hooggeborene mevrouw douariere van den hooghedelen hooggeborene heer baron van der Heyden de Blisia, heere van Loye, Reckhoven etc. etc. en in dier qualijt tot het naerbeschreven van die selve geauthoriseert ten eendere, ende die eersaeme Gerardus Oijen ende Herman Vandereijcken, regerende ende moderne borgemeesters van Schuelen als generaliter geconstitueerde van alle ingesetene en inwoonders van dito Schuelen, luijt constitutie daer van sijnde door hennen gemeijnte schreijver Peeter Pluegers geschreven ende onderteeckent, liggende in dato den derden meert 1768, ons getoont ende gebleecken ten andere sijden parthijen, die welcke ons hebben verthoent hoe dat die hooghedele hooggeborene mevrouw voorschreve tot een siraet en een ambellissement van haere goederen van intentie is eene drefte te maecken van haer adelijck casteel van Loye voorschreve linea recta op Rue door haere bempden aldaer tusschen haer casteel en dito Rue liggende, wesende gemeijne bempden, waer op vervolgens dito gemeijnte den aerdt hebben en

die selve door henne beesten meugen doen patureren van Sint Gilis tot half mej, ende den eijgendom aen dito edele mevrouw voorschreve competeert, welck doet dat die hooghedele mevrouw voorschreve het selven niet en heeft willen doen dan met preallabele notificatie van dito gemeijnte, ende des wegens geïnformeert dito constitutie op henne voorschreve borgemeesters gepasseert hebben en daer mede die selve volle macht en constitutie gegeven te hebben, om des wegens met die hooghedele hooggeborene mevrouw voorschreve te conveniëren ende te transigeren op die naervolgende maniere, te weten dat die tweede comparanten soo uijt hennen hoefde als als geconstitueerde soo voorseijt is aen die hooghedele mevrouw voorschreve toelaeten ende permitteren soo sij sijn doende bij ende mits desen voor soo veel hennen aerdt oft paturagie kan aenraecken van haere drefte te maecken ende die selve te beplanten met alsulcke boomen als die selve sal goetvinden ende langhs die selve tot den opwerp oft verbeteringe ende siraet van dito drefte te meugen uijtschieten ofte maecken van beijde die kanten eene rioele oft grachte van eenen voet breed en eenen voet diep oft daer ontrent, doch niet verders als onderhalven voet breed, welke boomen sullen wesen tot profijt van die hier voor gemelde hooggeborene mevrouw en des selfs naercomelingen ofte representanten, welke boomen die selve sullen gehouden wesen geplant sijnde tot conservatie der selve te doen verseecken tegens die beesten, opdat die selve door die selve beesten niet bederft en worden, sijnde in sulcken gevalle die te geschiedene schaede tot laste van voorschreve hooghedele mevrouw oft des selfs erfgenaemen oft representanten, blijvende die voorschreve paturagie ofte aerdt soo van alle tijden geweest is, soo in dito drefte als bempden, tot profijt van henne gemeijnte voorschreve sullende die hooghedele mevrouw voorschreve aen voorschreve gemeijnte hier van acte in forma gerealiseert oft copije des selfs met dito realisatie becleet moeten gratis overleveren. Alles welck sij parthijen beloven deughdelijck te sullen achtervolgen en naer te comen en ten allen tijde te sullen houden voor goet, van weerde en onverbreeckelijck, onder obligatie van hinc inde henne respective persoonen ende goederen, meubelen ende immeubelen, hebbende ende toe coemende, waer ter plaetse ende nabure gelegen, met consent in realisatie ende approbatie deses waer nodigh, met constitutie ten effecte naer stiel doende hier over in mijns notaris handen behoorelijcke stipulatie. Aldus gedaen ende gepasseert op dagh, maent ende jaere soo boven tot Schuelen in die pastoreije ter presentie ende overstaen van den eerweerdigen heer Joannes Bollen pastoor van dito Schuelen, Peeter Pluegers, custer der selve plaetse, ende den heer Joannes Baptista van de Laer, secretaris der justitie Wuestherck als geloofbaere getuijgen, hier toe geroepen ende gebeden, die welke benefens parthijen comparanten ende mij notaris ondergeschreve d'originele minute deses eijgenhandigh hebben onderteekent.
Quod attestor l. M. Hermans notarius publicus et imatriculatus.

Volght die constitutie: Constitutie gegeven ende opgenomen door onse regerende borgemeesters Hermanus Vandereijcken ende Gerardus Oijen het dorp rontgegaen desen tweeden meert 1768 alle namen onser gemeijntenaeren door mij gesworen gemeijnte schrijver door hant teeckens aengeteeckent als volght: Henricus Roelants, X dit is het hantteecken Matthivis Oppre, Fransus Vrancken, Paulus Vrancken, Lambertus Lambrichs, X dit is het hantteecken Agathe van Cosen, relicta Machiel Cox, X dit is het hantteecken van Jan Hoens, Joes Jaers, X dit is het hantteecken van Jan van Schoenbeeck, Petrus Motmans, X

dit is het hantteecken Petri Somers, X dit is het hantteecken Gerardi de Mot, X dit is het Hantteecken Petri Gijsens, X dit is het hantteecken Arnoldi Enckels, X dit is het hantteecken Andrea Tijs, X dit is het hantteecken Andries Geers, Petri Timmermans, X dit is het hantteecken Joannis Drooghmans, X dit is het hantteecken Joannis van Brabant, X dit is het hantteecken Jacobi Troers, X dit is het hantteecken Martini Serdoux, Gerardus Wirix, X dit is het hantteecken Guilhelmi Berten, X dit is hantteecken Petri Cox, Guilhelmus Buntinx, X dit is het hantteecken Philippi van Roye, X dit is het hantteecken Joannis Vernejns, X dit is het hantteecken Nicolai Spex, X dit is hantteecken Joannis Koninx, Arnold Was, X dit is hantteecken Petri Jacobs, et Baerts, X dit is hantteecken Joannis Van Dereijcken, X dit is hantteecken Henrici Grooten, X dit is hantteecken Aegidij Martens, X dit is hantteecken Henrici Vos, X dit is hantteecken van Catharien Brouckaers, relictā Jan Cox, X dit is hantteecken Joannis van Hove, X dit is hantteecken Joannis Roelants, Christiaen Maris, X dit is hantteecken Petri Peeters, X dit is hantteecken Ambrosius Kercken, Joannes Cleeren, X dit is hantteecken Francisci Vaes, X dit is hantteecken Lamberti Vrancken, hantteecken Petri van Swartenbrouck, X dit is hantteecken van Joncker Deblang, X dit is hantteecken van Lambertus Vernejns, X dit is hantteecken Dominici Hermans, X dit is hantteecken Marie Hendrix, relictā Guilliam Vernejns, Joannes Vandereijcken, Libertus Maris, Gerardus Renotte, Jacobus Smets, X dit is hantteecken Hijrome Grauls, Willem Pansers, X dit is hantteecken Marie Swennen, relictā Joannes Smets, Jan van de Putte, X dit is hantteecken Henrici Vannes, X dit is hantteecken Michaelis Aerts, X dit is hantteecken Gertrudis Jans, relictā Michaeli Ponet, Martinus Berten, Hendrick Burghs, X dit is hantteecken Petri Van dereijcken, Joannes Roelants, X dit is het hantteecken Wautheri Bex, X dit is hantteecken Martini Ruijters, Leonardus van Swartenbrouck, Jaspār Vandereijcken, Johanus Luijten, X dit is hantteecken Andree Calen, Fransus van Swartenbrouck laet toe voor de dreft te planten, X dit is hantteecken Joannis Colen, Joannes Lambrechts, Anna Clara Hermans, Joannis Wijens in den naeme van mijne moeder, X dit is hantteecken Petri van De Laer, Jan Luijten, voorders niemant contradicerende als alle het gene voorschreve is consenterende tot volle contentement der voorschreve edele ende welgeborene mevrouw baronesse voorschreve tot haer volle contentement, verobligerende onder obligatie soo naer den lantrecht met constitutie als hier voorens om sulcx act te laeten beschrijven soo noodighe met overstaen onser voorschreve borgemeesters. Ita est. Was onderteeckent P. Pluegers scriba communitatis de Schuelen juratus.

Quod attestor L. M. Hermans notarius publicus et immatriculatus

Op heden den derden martij 1768, de gemeijntenaeren van Schuelen door onse regerende borgemeesters vort gegaen sijnde, aenraeckende dat de edele mevrouw baronesse van der Heijden de Blisia, vrouwe van Loye, Reckhoven etc . van sin is te doen planten eene dreftle leijdende van het casteel van Loye door die gemeijne bempden van Rue, hebben verdraegen ende verclaert sulx aen haer in geenderleijde maniere te willen beletten, dan ter contrarie aen haer daer voor te geven volle permissie, mede te willen ende te begeren dat daer ontrent soo nu als in het toecoemende geen hinder ofte beletsel en sal geschieden, des sullen die boomen aen die dreftle altoos moeten bevreet worden voor die beesten, van die heeren van Loije, die oock die profijten der boomen daar van comende sullen genieten, ende sullen oock mogen maecken twee kleijne water saijekiens van eenen voet breedt ende diep lans de dreftle, waer toe wij gemeijntenaeren sijn verbindende onse gemijne gemeijnte, persoonen ende goederen,

als naer den lantrecht, mede consenteeren in realisatie en approbatie deses met constitutie naer stiel, ende authoriseren mits desen ons regerende borgemeesters Hermanus Vandereijcken ende Gerardus Oijen om des wegens soo noodigh breeder act te passeren. Oirconde van welcke wij dese tegenwoordige door onsen gesworen gemeijnten schreijver hebben doen onderteekenen. Was onderteekent ita est Petrus Pluegers scriba communitatis ad haec requisitus.
Quod attestor L. M. Hermans notarius publicus et imatriculatus

Illustratie 1

De nieuwe beemden tussen de dorpskern van Schulen en het kasteel van Loye volgens de atlas van Ferraris uit 1777. De nieuwe dreef loopt van het kasteeldomein naar het zuiden.

Illustratie 2

De dreef van Anna Isabella van de Heyden de Blisia in augustus 2010.